

O B S A H

Úvod	9
1. <u>Přehled základních poznatků a využití surovinové základny pro výrobu monomerů</u>	10
1.1 Charakterisace základních pojmů	10
1.1.1 Nomenklaturní pojmy	10
1.1.2 Faktory ovlivňující výtěžek chemické reakce	11
1.1.3 Typy chemických reaktorů	13
1.1.4 Separační procesy	15
1.2 Vývoj a postavení výroby monomerů v chemickém průmyslu	16
1.3 Surovinová základna organické technologie	18
1.3.1 Ropa	18
1.3.2 Zemní plyn	20
1.3.3 Uhlí	20
1.3.4 Hořlavé břidlice	21
1.3.5 Ropné písky a vápence	21
1.3.6 Recentní suroviny	21
1.4 Zpracování základních surovin pro chemické účely	21
1.4.1 Zpracování ropy	22
1.4.1.1 Tepelné štěpení	24
1.4.1.2 Katalytické krakování a reformování	24
1.4.1.3 Hydrogenační rafinace a krakování	26
1.4.2 Zpracování uhlí	27
1.4.3 Zpracování ostatních fosilních surovin	31
1.4.4 Zpracování recentních surovin	31
1.5 Výroba a využití acetylenů	33
1.5.1 Výroba acetylenů	33
1.5.1.1 Výroba acetylenů z karbidu vápníku	33
1.5.1.2 Výroba acetylenů štěpením uhlovodíků	33
1.5.2 Využití acetylenů	34
1.6 Výroba a využití aromatických uhlovodíků	35
1.7 Výroba a využití syntézního plynu	37
1.7.1 Výroba syntézního plynu	38
1.7.2 Využití syntézního plynu	38
1.7.2.1 Výroba methanolu	38
1.7.2.2 Fischer-Tropschovy syntézy	39
1.7.2.3 Ozesyntéza	39
1.7.2.4 Syntéza karboxylových kyselin a jejich derivátů	39
1.8 Přehled základních poznatků o katalysátorech	40
1.8.1 Mechanismus působení katalysátorů	40
1.8.2 Druhy a vlastnosti katalysátorů	41
2. <u>Monomery obsahující dvojnou vazbu uhlík-uhlík</u>	42
2.1 Olefiny	42
2.1.1 Výroba olefinů pyrolysou uhlovodíků	42
2.1.1.1 Základní zákonitosti tepelného štěpení uhlovodíků	42
2.1.1.2 Technické provedení pyrolysy	44
2.1.1.3 Vliv složení surovin na podmínky provedení pyrolysy a složení produktů	45
2.1.1.4 Dělení pyrolysních produktů	46

2.1.2	Ethylen	48
2.1.2.1	Chemické vlastnosti a použití ethylenu	48
2.1.2.2	Výroba ethylenu	50
2.1.2.2.1	Výroba ethylenu dehydratací ethylalkoholu	50
2.1.3	Propylen	51
2.1.3.1	Chemické vlastnosti propylenu	51
2.1.3.2	Výroba propylenu	51
2.1.3.3	Použití propylenu	52
2.1.4	Buteny	53
2.1.4.1	Chemické vlastnosti butenů.....	53
2.1.4.2	Použití butenů	54
2.1.4.3	Výroba butenů	54
2.1.4.3.1	Isolace jednotlivých isomerů z C ₄ frakce	55
2.1.4.4	Přehled základních poznatků o hydrogenačně-dehydrogenačních reakcích	56
2.1.5	Vyšší olefiny	57
2.1.5.1	Vlastnosti a použití vyšších 1-alkenů	57
2.1.5.2	Výroba vyšších 1-alkenů	57
2.2	Styren a jeho deriváty	58
2.2.1	Styren	58
2.2.1.1	Vlastnosti a použití styrenu	58
2.2.1.2	Výroba styrenu	59
2.2.1.2.1	Přehled průmyslových výrobních procesů	59
2.2.1.2.2	Výroba ethylbenzenu	60
2.2.1.2.3	Výroba styrenu dehydrogenací ethylbenzenu	61
2.2.2	Divinylbenzen	62
2.2.3	Vinyltoluen	62
2.2.4	Chlorderiváty styrenu	63
2.2.5	α-Methylstyren	63
2.3	Halogenalkeny	64
2.3.1	Vinylchlorid	64
2.3.1.1	Vlastnosti a použití vinylchloridu	64
2.3.1.2	Výroba vinylchloridu	64
2.3.1.2.1	Hydrochlorace acetylenu	64
2.3.1.2.2	Výroba a dehydrohalogenace 1,2-dichlorethanu	65
2.3.1.2.3	Oxychlorační proces	66
2.3.2	Vinylidenchlorid	67
2.3.2.1	Vlastnosti a použití vinylidenchloridu	67
2.3.2.2	Výroba vinylidenchloridu	68
2.3.3	Vinylfluorid	68
2.3.3.1	Vlastnosti a použití vinylfluoridu	68
2.3.3.2	Výroba vinylfluoridu	68
2.3.4	Vinylidenfluorid	69
2.3.4.1	Vlastnosti a použití vinylidenfluoridu	69
2.3.4.2	Výroba vinylidenfluoridu	69
2.3.5	Trifluorchloroethylen	69
2.3.5.1	Vlastnosti a použití trifluorchloroethylenu	69
2.3.5.2	Výroba trifluorchloroethylenu	69
2.3.6	Tetrafluorethylen	70
2.3.6.1	Vlastnosti a použití tetrafluorethylenu	70

2.3.6.2	Výroba tetrafluorethylenu	70
2.4	Akrylové monomery	70
2.4.1	Kyselina akrylová a akryláty	70
2.4.1.1	Vlastnosti a použití kyseliny akrylové a akrylátů	71
2.4.1.2	Výroba kyseliny akrylové a akrylátů	72
2.4.1.3	Příprava esterů	74
2.4.1.4	Kyselina itakonová	74
2.4.2	Kyselina methakrylová a methakryláty	74
2.4.2.1	Vlastnosti a použití kyseliny methakrylové a methakrylátů	75
2.4.2.2	Výroba kyseliny methakrylové a methakrylátů	75
2.4.3	Akrylonitril a jeho deriváty	77
2.4.3.1	Vlastnosti a použití akrylonitrilu	77
2.4.3.2	Výroba akrylonitrilu	78
2.4.3.3	Příprava, vlastnosti a použití derivátů akrylonitrilu	79
2.4.4	Akrylamid a jeho deriváty	80
2.4.4.1	Vlastnosti a použití akrylamidu	80
2.4.4.2	Výroba akrylamidu	81
2.4.4.3	Příprava, vlastnosti a použití derivátů akrylamidu	81
2.5	Vinylestery	82
2.5.1	Vinylacetát	82
2.5.1.1	Vlastnosti a použití vinylacetátu	82
2.5.1.2	Výroba vinylacetátu	82
2.5.2	Příprava, vlastnosti a použití ostatních vinylesterů	83
2.6	Vinylethery	84
2.6.1	Vlastnosti a použití vinyletherů	84
2.6.2	Příprava vinyletherů	84
2.7	α, β -Nenasycené aldehydy a ketony	85
2.7.1	Akrolein	85
2.7.1.1	Vlastnosti akroleinu	85
2.7.1.2	Výroba a použití akroleinu	86
2.7.2	Methakrolein, krotonaldehyd, vinylketony	86
2.8	Monomery obsahující vinylovou skupinu vázanou na heteroatomu nebo heterocyklu	87
2.8.1	Monomery obsahující vinylovou skupinu vázanou na atomu dusíku	87
2.8.1.1	N-Vinylkarbazol	87
2.8.1.2	N-Vinylaktamy	87
2.8.2	Monomery obsahující vinylovou skupinu vázanou na atomu síry	88
2.8.3	Monomery obsahující vinylovou skupinu vázanou na atomu fosforu	88
2.8.4	Vinylsilany	88
2.8.5	Vinylpyridiny	89
2.9	Allylové monomery	90
2.9.1	Allylalkohol	90
2.9.2	Allylestery	91
2.9.2.1	Diallylkarbenáty	91
2.9.2.2	Diallylftaláty	92
2.9.2.3	Triallylkyanurát	92
2.9.3	Allylethery a allylaminy	92

2.10	Cyklické uhlovodíky obsahující dvojně vazby uhlík-uhlík	93
2.10.1	Inden a kumaron	93
2.10.2	Cykloalkeny	93
2.10.3	2-Norbornen a jeho deriváty	94
3.	<u>Dieny</u>	94
3.1	1,3-Butadien	95
3.1.1	Chemické vlastnosti a použití 1,3-butadienu	95
3.1.2	Výroba 1,3-butadienu	97
3.1.2.1	Isolace 1,3-butadienu z C ₄ pyrolysní frakce	97
3.1.2.2	Dehydrogenace n-butanu a n-butenů	98
3.1.2.3	Výroba 1,3-butadienu z ethylalkoholu	99
3.1.2.4	Výroba 1,3-butadienu z acetylenu	100
3.1.2.5	Čištění 1,3-butadienu	100
3.2	Isopren	100
3.2.1	Chemické vlastnosti a použití isoprenu	100
3.2.2	Výroba isoprenu	101
3.2.2.1	Isolace isoprenu z C ₅ pyrolysní frakce	101
3.2.2.2	Syntetické metody přípravy isoprenu	101
3.3	Chloropren	102
3.3.1	Chemické vlastnosti a použití chloroprenu	103
3.3.2	Výroba chloroprenu	103
3.3.2.1	Výroba chloroprenu z acetylenu	103
3.3.2.2	Výroba chloroprenu z 1,3-butadienu	104
3.4	Cyklopentadien	105
3.4.1	Chemické vlastnosti a použití cyklopentadienu	106
3.4.2	Výroba cyklopentadienu	106
3.5	Ostatní dieny	107
3.5.1	Halogensubstituované dieny	107
3.5.2	Alkylsubstituované 1,3-dieny	107
4.	<u>Cyklické monomery</u>	108
4.1	Cyklické ethery	108
4.1.1	Formaldehyd	108
4.1.1.1	Chemické vlastnosti a použití formaldehydu	108
4.1.1.2	Výroba formaldehydu	109
4.1.2	Acetaldehyd	109
4.1.3	Epoxidy	110
4.1.3.1	Chemické vlastnosti epoxidů	110
4.1.3.2	Hlavní průmyslové způsoby přípravy epoxidů	110
4.1.3.3	Použití epoxidů	112
4.1.4	Oxetany	113
4.1.5	Tetrahydrofuran	113
4.2	Laktony	114
4.3	Laktamy	114

4.3.1	Vlastnosti a použití laktamů	114
4.3.2	Příprava laktamů	115
4.3.3	Výroba 6-kaprolaktamu	117
4.4	Organokřemičité monomery	119
4.4.1	Vlastnosti a použití organokřemičitých monomerů	120
4.4.2	Příprava organochlorsilanů	120
4.4.2.1	Příprava výchozích surovin	121
4.4.2.2	Přímá syntéza organochlorsilanů z křemíku	121
4.4.2.3	Hydrosilylační reakce	122
4.4.2.4	Ostatní metody přípravy organochlorsilanů	122
4.4.3	Cyklické siloxany	122
4.5	Další významnější cyklické monomery	123
4.5.1	Cyklické sulfidy a iminy	123
4.5.2	Cyklické fosfazeny	123
4.5.3	N-Karboxyanhydridy α -aminokyselin	123
5.	<u>Di- a polyisokyanáty</u>	124
5.1	Vlastnosti isokyanátů	124
5.2	Výroba di- a polyisokyanátů	126
5.2.1	Přehled významnějších vyráběných di- a polyisokyanátů	127
6.	<u>Homokondensační monomery</u>	128
6.1	Hydroxykyseliny	128
6.1.1	Alifatické hydroxykyseliny	128
6.1.2	Aromatické hydroxykyseliny	128
6.2	Aminokyseliny	128
6.2.1	Příprava průmyslově významných α, ω -aminokyselin	129
7.	<u>Heterokondensační monomery</u>	130
7.1	Di- a polykarboxylové kyseliny a jejich anhydridy	130
7.1.1	Alifatické di- a polykarboxylové kyseliny	130
7.1.1.1	Vlastnosti a použití alifatických di- a polykarboxylových kyselin	130
7.1.1.2	Kyselina adipová	130
7.1.1.3	Vyšší lineární α, ω -dikarboxylové kyseliny	131
7.1.1.4	C_{19} a vyšší alifatické di- a polykarboxylové kyseliny	132
7.1.1.4.1	C_{19} dikarboxylové kyseliny	132
7.1.1.4.2	C_{21} dikarboxylové kyseliny	132
7.1.1.4.3	"Dimerní" kyseliny	132
7.1.2	Maleinanhydrid, kyselina maleinová a fumarová	133
7.1.2.1	Vlastnosti a použití	133
7.1.2.2	Výroba maleinanhydridu	134
7.1.3	Aromatické dikarboxylové kyseliny a jejich anhydridy	134
7.1.3.1	Ftalanhydrid	134
7.1.3.2	Kyselina isoftalová	135
7.1.3.3	Kyselina tereftalová	136
7.1.3.4	Kyselina 2,6-naftalendikarboxylová	137
7.1.4	Aromatické polykarboxylové kyseliny a jejich anhydridy	137
7.1.4.1	Kyselina trimellithová a její anhydrid	137
7.1.4.2	Dianhydrid kyseliny pyromellithové	137
7.2	Dioly a polyoly	138

7.2.1	Ethylenglykol	138
7.2.2	1,2-Propandiol	139
7.2.3	1,3-Butandiol	139
7.2.4	1,4-Butandiol	140
7.2.5	2,2-Dimethyl-1,3-propandiol	140
7.2.6	1,4-Bis(hydroxymethyl)cyklohexan	140
7.2.7	Glycerol	140
7.2.7.1	Výroba glycerolu štěpením tuků	140
7.2.7.2	Syntetická příprava glycerolu	141
7.2.8	Pentaerythritol	141
7.3	Diaminy a polyaminy	141
7.3.1	Alifatické diaminy a polyaminy	142
7.3.1.1	Ethylendiamin a jeho homology	142
7.3.1.2	Hexamethylendiamin	143
7.3.1.3	Alifatické diaminy obsahující v molekule cykl	143
7.3.2	Aromatické diaminy a polyaminy	144
7.3.2.1	Fenylendiaminy a diaminotolueny	144
7.3.2.2	Bis(4-aminofenyl)methan	144
7.4	Močovina a melamin	144
7.4.1	Vlastnosti a použití močoviny	145
7.4.2	Výroba močoviny	145
7.4.3	Deriváty močoviny	146
7.4.4	Melamin	146
7.5	Fenoly	146
7.5.1	Vlastnosti a použití fenolu	147
7.5.2	Výroba fenolu	149
7.5.3	Příprava, vlastnosti a použití derivátů fenolu	149
7.5.3.1	Kresoly	149
7.5.3.2	Xylenoly	150
7.5.3.3	Bisfenol A	150
7.6	Ostatní významnější heterokondensační monomery	150
7.6.1	Monomery pro přípravu polysulfidů	150
7.6.2	Fosgen	150
7.6.3	Fural	151
8.	<u>Iniciátory polymeračních reakcí</u>	151
8.1	Azoiniciátory	151
8.1.1	Vlastnosti a použití azoiniciátorů	152
8.1.2	Vliv prostředí a struktury azoiniciátorů na jejich rozklad	152
8.1.3	Příprava azonitrilů	153
8.2	Peroxidické iniciátory	153
8.2.1	Vlastnosti a použití peroxidů	153
8.2.2	Přehled hlavních typů organických peroxidů a způsobů jejich rozkladu	156
8.2.3	Příprava peroxidů	156
8.3	Iniciátory iontových polymerací	157
	Fyzikální vlastnosti některých monomerů	160
	Literatura	160